

Məti OSMANOĞLU

Sağ ol, ana dilimin şairi...

Azərbaycan toplumunun millət kimi formalaşmağında, milli ideologiyamızın təşəkkül tapmağında əvəzsiz xidmətlər göstərmiş Həsən bəy Zərdabi 1905-ci ildə Əli bəy Hüseynzadənin redaktoru olduğu "Həyat" qəzetində "Bakıda müsəlman teatrının binası" sərlövhəli bir məqalə nəşr etdirmiş, məqalədə öz tələbələri ilə ilk teatr tamaşasını necə hazırladıqlarını xatırlamışdı. Həsən bəyin gimnaziyada tələbəsi olmuş dramaturq Nəcəf bəy Vəzirov bu yazıya kəskin reaksiya verərək qəzetə "Mənim sevgili, öz müəllimin Həsən bəy!" müraciəti ilə başlayan bir məktub göndərmişdi. Məktubda tələbəsi müəlliminə yazırdı ki, sizin mənim canıma və malıma ixtiyarınız çatır: "Amma ancaq... fəda olum sənə, Həsən bəy! Mənim millətə olan qulluğumu puç etmək ixtiyarını mən heç kimə verə bilmərəm, çünki... millətə xidmət mənim üçün ömrümdə əvvəl və axır bir təsəllidir".

Böyük ədəbimiz, dəyərli fikir və söz adamı Sabir Rüstəmخانlının 75 yaşını təbrik etmək üçün söhbəti buradan başlamağın səbəbsiz deyil. Dünya görmüş, tarixin eniş-yoxuşlarının, təlatümlərinin, bərkini-boşunun içindən keçmiş və bu tarixin yaradıcılarından olan bir ziyalının XXI əsrin üçüncü onilliyində kimliyini qiymətləndirərkən, mənə elə gəlir ki, ən ədalətli ölçü vahidi, ən düzgün tərəzi yaşadığımız keçməkeşli tarixi yollarda millətə, millətin mənafeyinə xidmətdir. Sabir Rüstəmخانlının istər bədii yaradıcılığında, istər publisistik əsərlərində, istərsə də ictimai-siyasi fəaliyyətində milli təəsübkeçlik həmişə göz önündə olub. O, şeirlərində milli dəyərlərimizə sədaqəti, milli məniyyətimizi qorumağın zəruriliyini təbliğ etməklə kifayətlənməyib, həm də bu sahənin əməl adamı olub. Yaradıcılığının ilk dövründə "Şairlik nəyimə görədir?" sualını qoyan Sabir bəy şeirin də, şairin də əsas vəzifəsinin millətin mənafeyini, öz milli kimliyini qorumaq olduğunu yazırdı.

*Şairlik nəyimə görədir?
Deyim!*

*Şeirdə təsəlli aramaq üçün,
Təzə söz deməyə gümanım azdı,
Yazıram, köhnəni qorumaq üçün.
Özümü qorumaq odlar içində,
Adımı qorumaq adlar içində...*

Təzə söz yaratmaq, ədəbiyyatda yeni mərləhə, istiqamət açmaq iddiasının olmadığını vurğulayan Sabir Rüstəmخانlı sözün əsas missiyasının milli dəyərlərin, mənəvi kimliyin qorumaq olduğunu göstərir, bu yolda "söz əsgəri kimi yaşayacağımı" vəd edirdi. Aydın məsələdir ki, əsgərin boynuna düşən ən müqəddəs vəzifə döyüşməkdir.

Həmin şeir yazılana qədər "söz əsgəri" artıq ilk sətir sınaqdan çıxmışdı. 1978-ci ildə Sovet Azərbaycanının yeni Konstitusiyası qəbul edilərkən Moskva Azərbaycan dilinin dövlət dili statusunu olından almaq istəyirdi. O vaxt buna qarşı müxtəlif səviyyələrdə etiraz səsinə ucaldanlar olmuşdu. Həmin səslərin içində "gənc şair" Sabir Rüstəmخانlının səsi daha gur, sözü daha sərrast çıxdı. Söz hədəfə deydi və respublika rəhbərliyinin güclü siyasi iradəsi sayəsində Azərbaycan dilinə dövlət dili statusu verildi. Bu, böyük hadisə idi: SSRİ-nin bir neçə respublikasında milli dil dövlət dili kimi Konstitusiyaya ilə təsbit edilmişdi.

Təsədüfi deyil ki, bu gün Sabir Rüstəmخانlının millətə xidmətlərini qiymətləndirərkən ana dilimiz uğrunda mübarizəsi onun bədii yaradıcılığının və ictimai-siyasi fəaliyyətinin əsas keyfiyyəti kimi önə çıxır.

Ana dilimiz haqqında ən gözəl əsərlərdən birini Sabir Rüstəmخانlı yazıb. "Sağ ol, ana dilim" şeirində sadəcə qədim keçmiş və dərin köklərə malik Azərbaycan dilinin mürəkkəb tarixi, gözəllikləri, zənginlikləri təsvir və tərənnüm olunmur, bu dilin dağıtıcıları onu qorumağa və yaşatmağa çağırılır:

*Qapılar dalında qoydular səni,
Haqq dedin, dabandan soydular səni,
Ancaq məhv olmadan, anam, can dilim,
Ordular sərsıdan qəhrəman dilim!*

*Ömrüm qırılmazdı, yol qırılsa da,
Səninlə həmişə mən üzünəyəm,
Bədənim torpağa tapşırılsa da,
Ruhumu mən sənə tapşıracağam.*

Tarix bizim milli varlığımızı daha əmansız döyüşlərdə sınaq. Bu döyüşlər ərəfəsində - 1980-ci illərin ortalarında Sabir Rüstəmخانlının "Ömür kitabı" milli ideologiyamızın kimlik kitabına çevrildi. Görünür, şair intuisiyası qarşımızdan gələn təhlükələri, fəlakətləri hiss etmişdi. "Savaş meydanındayam, şeirim də savaş şeiri" deyə şair sözün gücünə inamını itirmədi. Bu baxımdan, Sabir Rüstəmخانlı da Mirzə Fətəli Axundzadə, Həsən bəy Zərdabi kimi Azərbaycan məarifçilərinin ənənələrinin ən sədaqət davamçısı oldu, insanların doğru sözlə dəyişəncəyi, doğru sözün cəmiyyət üçün bir ümid və nəcət yeri olduğu fikrində ısrar etdi:

*Bizim də mayamız belə tutulub,
Dünyanı söz ilə dəyişməliyəm.
Ölüm, hamımızın son səngərimiz,
Sonuncu sözdək döyüşməliyəm...*

Yaxın tariximizin təlatümləri içində biz məğlub-biyyətin də acısını gördük. Ancaq bizi məğlub olmağa qoymayan içimizdəki Tanrı işığını - inamımızı itirməməyimiz oldu.

"Ömrümün ən gözəl illərini Azərbaycanın müstəqilliyi, bütövlüyü uğrunda mübarizəyə verdim. Zaman məni irəli aparanda duyğularım geriye çəkdi. Atalarımızı, Mirzə Fətəlini, Sabiri, Mirzə Cəlilini indi daha yaxşı başa düşürəm. Bununla belə, içim işıqla doludur. Elə bilirəm əsl şeirlərim bundan sonra, bu işıqdan doğulacaq".

Mən də buna inanıram, Sabir müəllim. Taleyin bu yazısını da alqışlayıram ki, məğlub ölkə adı üstümüzdən götürüldü. Bu, başlanğıcdır. Görəcəyimiz hələ çox işlər var.

Sözümü Həsən bəy Zərdabının tələbəsi Nəcəf bəyin bir teleqramının mətni ilə bitirmək istəyirəm: "Öz qayeyi-amalı kimi millətinin zəhnində də əbədi qalan millət şairi və müəlliminin ziyasını üreyimin ən dərin guşəsində hiss edirik".